

Sven Hedins resor och korrespondens

Av Jan Billgren

Sven Hedin är idag en mer eller mindre bortglömd person. Detta är egendomligt med hänsyn till hans en gång så enorma framgångar, både som upptäcktsresande och som författare. Han var sannolikt den mest kände svensken i världen under ett fyrtioår, från 1890-talet och fram till det andra världskriget. Under dessa år genomförde han fyra långa expeditioner till tidigare okända trakter i det inre av Asien och författade ett 60-tal verk, utöver vetenskapliga rapporter. De omfattade närmare 25.000 sidor och översattes till sammanlagt drygt 20-talet olika språk.

Sven Hedin blev rikt dekorerad av den vetenskapliga världen. Således blev han utnämnd till hedersdoktor vid tio universitet, däribland både Oxford och Cambridge. Han höll föredrag inför många vetenskapliga sällskap av vilka de flesta utsåg honom till hedersmedlem.

Hemkommen från de olika expeditierna träffade Hedin kejsare, kungar och presidenter. Han belönades med franska Hederslegionen och åtskilliga andra prestigefyllda ordnar samt fick utmärkelser från europeiska, amerikanska och asiatiska geografiska sällskap. Han höll hundratals föredrag för studenter och allmänhet, i England på engelska, i Tyskland på tyska, i Frankrike på franska och i Ryssland på ryska. Överallt mottogs Hedin med entusiasm.

Även i Sverige rönte Sven Hedin stor uppskattning. Han blev medlem av Veten-skapsakademien 1905 och Svenska Akademien 1913. Han fick ta emot många medaljer och ordnar under årens lopp och adlades av Oscar II så tidigt som 1902, vid 37 års ålder.

JAN BILLGREN är född 1936 i Tollarp.

Han har ett förlutet som universitetslektor i företagsekonomi i Lund. Billgren har författat många artiklar om filateli och posthistoria, varav ett 15-tal i *Postryttaren*.

Dessutom är han författare till flera böcker, både i företagsekonomi och posthistoria.

Billgren är ansvarig för ämnena posten, posthistoria och filateli i Nationalencyklopedin, liksom i Svenska Akademiens ordbok.

Sedan 1999 är han medlem av styrelsen för Postmusei Vänner och från 2000 också dess ordförande. Han är även redaktör för

Postryttaren sedan 2001.

Han fick även i uppdrag att skriva en geografisk brevidläsningsbok för folkskolan, "Från pol till pol", vilken översattes till 13 språk.

Som en följd av ryktbarheten hade Sven Hedin en enorm brevväxling. I Riksarkivet finns cirka 80.000 brev bevarade. Få svenskar, om än någon, har lämnat efter sig en mer omfattande korrespondens.

År 1940 erhöll Postmuseum en impone-rande donation från Sven Hedin. Det rörde sig om flera hundra kuvert som innehållit brev från och till honom under hans många upptäcktsresor. Många var skrivna av honom själv och adresserade till fadern eller till hans syster Alma. Det fanns också brev till honom från hela världen. Sammanlagt rörde det sig om brev från ett 60-tal länder vilka visades på en utställning i Postmuse-um 1942.

Sven Hedin (till höger) väljer ut brev som ska doneras till Postmuseum 1940, tillsammans med syskonen Carl och Alma. Foto: Hedindonationen, Postmuseum.

Sven Hedin (to the right) selects letters to be donated to Postmuseum in 1940, together with his brother Carl and his sister Alma.
Photo: The Hedin Donation, Postmuseum.

Tidiga år

Sven Anders Hedin föddes i Stockholm den 19 februari 1865. Han växte upp i en burgen familj. Hans far, Ludvig Hedin (1826-1917), var stadsarkitekt i Stockholm och rörde sig i kretsar nära kungafamiljen genom sin bror Svante, som var skådespelare och umgicks med Karl XV. Hans mor hette Anna och var född Berlin.

I familjen Hedin fanns sju barn, två söner och fem döttrar. Sven var näst äldst medan hans bror Carl var näst yngst. Döttrarna hette Clara, Gerda, Anna-Mia, Emma och Alma. Av dem blev Alma, den yngsta, känd som grundare av den s.k. Blomsterfonden i Stockholm med syfte att ordna bostäder och vård av äldre personer. Alma och Emma var de två systrarna som efter faderns

död hjälpte sin berömda bror med korrespondensen till och från de olika expeditierna.

Sven Hedin har själv berättat att hans hår för att upptäcka främmande länder väcktes då han tillsammans med sina föräldrar som femtonåring såg ångfartyget *Vega* ankra på Strömmen efter det att Adolf Erik Nordenskiöld genomseglat Nordostpassagen 1880. Sven ägnade sin fritid som tonåring åt att rita kartor; hans största projekt bestod i att under två år rita en världskarta i sex band.

Efter studentexamen vid Beskowska skolan våren 1885 fick Hedin genom sin rektor ett erbjudande att bli informator åt den svenska pojken Erhard Sandgren. Dennes far var ingenjör vid bröderna Nobels oljefält i Baku. Hedin började då studera ryska, azeriska och persiska, kunskaper som han skulle få stor glädje av i framtiden. Under detta år träffade han också den näst äldste brodern i Nobelfamiljen, Ludvig, som han sökt upp på eget initiativ i Stockholm året före. Innan han for tillbaka från Baku gjorde han

en längre resa till Persien och återkom till Sverige först i augusti 1886.

Från de första 25 åren finns det inte så många brev bevarade. I donationen till Postmuseum finns det endast fem stycken. Det tidigaste är skickat av fadern till Teheran 1886. Övriga är skickade till och från Sven då han befann sig i Berlin för studier 1889-1890.

Högre studier och avhandling

Sven Hedin tillbragte två studieperioder i Tyskland. Den första ägde rum i Berlin med början i oktober 1889, då han studerade geografi och geologi för den på sin tid berömde österrikiske geologen, Ferdinand von Richthofen (1833-1905). Denne upprätthöll då en professur i geografi vid universitetet i Berlin.

Hedins andra studieperiod var förlagd till Halle där han blev fil.dr. 1892 på en avhandling med titeln "Der Demavend nach eigener Beobachtung" som han lade fram för professor Alfred Kirchhof vid detta uni-

versitet. Hedin hade gjort mätningar vid bestigningen av Demavend, Persiens högsta berg, till underlag för avhandlingen. Prestationen att bestiga berget hade tagit ett och ett halvt dygn, onekligen en kort tid för att samla in material till en hel avhandling. Denna var dock ingen längre epistel utan upptog endast 31 sidor.

Den andra Persienresan

I samband med att det avhölls en orientalistkongress i Stockholm 1889 tilldelades kongressens höge beskyddare Oscar II en persisk orden. I april året därpå skulle kungen återgå utmärkelsen och sände en delegation på fyra personer till Persien för att överraka Serafimerorden till shahen, Nasreddin. Sven Hedin utsågs till "dragoman", dvs. expert på förhållandena i landet och samtidigt som tolk åt delegationen.

Efter att ha närvarit vid överlämnanet – då han tilldelades ett officerstecken – blev Hedin gäst hos shahens svenska tandläkare sedan 1873, Bertrand Hybennet, och fick föl-

Rekbrev från Ludvig Hedin till sonen,
när denne befann sig i Konstantinopel och var på väg hem från sin första resa till Persien 1886.

Registered letter from Ludvig Hedin to his son when the latter was in Constantinople
on his way home from his first journey to Persia in 1886.

N.C.Q

Hadsarkitekten
J. Hen Ludwig Hedin

Norra Blasieholms hamn 5

Stockholm

Schweden

Brev till Ludvig Hedin från sonen när denne studerade i Berlin 1889.

Letter to Ludvig Hedin from his son when the latter was studying in Berlin in 1889.

ja med denne på shahens sommarresa under juli månad upp i bergen norr om Teheran.

Från shahens tätläger gjorde Hedin sin första upptäcktsfärd då han i sällskap med en av shahens egna män, Djafar, som hjälpreda och vägvisare med två lokala guider, besteg ovan nämnda Demavend. Detta var en utslocknad vulkan, 5.671 meter över havet. Uppstigningen tog nästan två dygn; randen av vulkanens krater nåddes i snödrev. Hedin lyckades dock under de tre kvart han uppehöll sig på toppen mäta höjden genom att koka vatten i en s.k. hypsometer. På detta sätt kunde han mäta höjden över havet någorlunda exakt (hans beräkningar slutade på 5.465), eftersom vatten kokar vid lägre temperatur ju högre man befinner sig över havsnivån.

Under september fortsatte Sven Hedin västerut, tillsammans med en stallknekt och

tre hästar. Efter att ha förflyttat sig genom det nordligaste Persien via staden Meshed red han vidare in i det sydligaste Ryssland. Här besökte han både Bochara och Samarkand, innan han kom fram till Tasjkent. Slutmålet blev staden Kashgar, Kinas västligaste utpost. Hit kom han den 14 december 1890. Då hade han tillryggalagt 300 mil på tre månader.

Resan tillbaka anträddes i början av februari 1891. Han reste med tåg till Krasnovodorsk vid Kaspiska havet och tog båten över till Baku på den västra sidan. Härfirån gick färden vidare med tåg via Moskva och S:t Petersburg. Han landsteg på Skeppsbrokajen den 29 mars 1891.

Från den andra längre resan finns det få försändelser bevarade. I Postmuseums samlingar finns det faktiskt bara en, nämligen ett brev från Hedins handledare, Ferdinand von Richthofen. Detta brev är skickat från

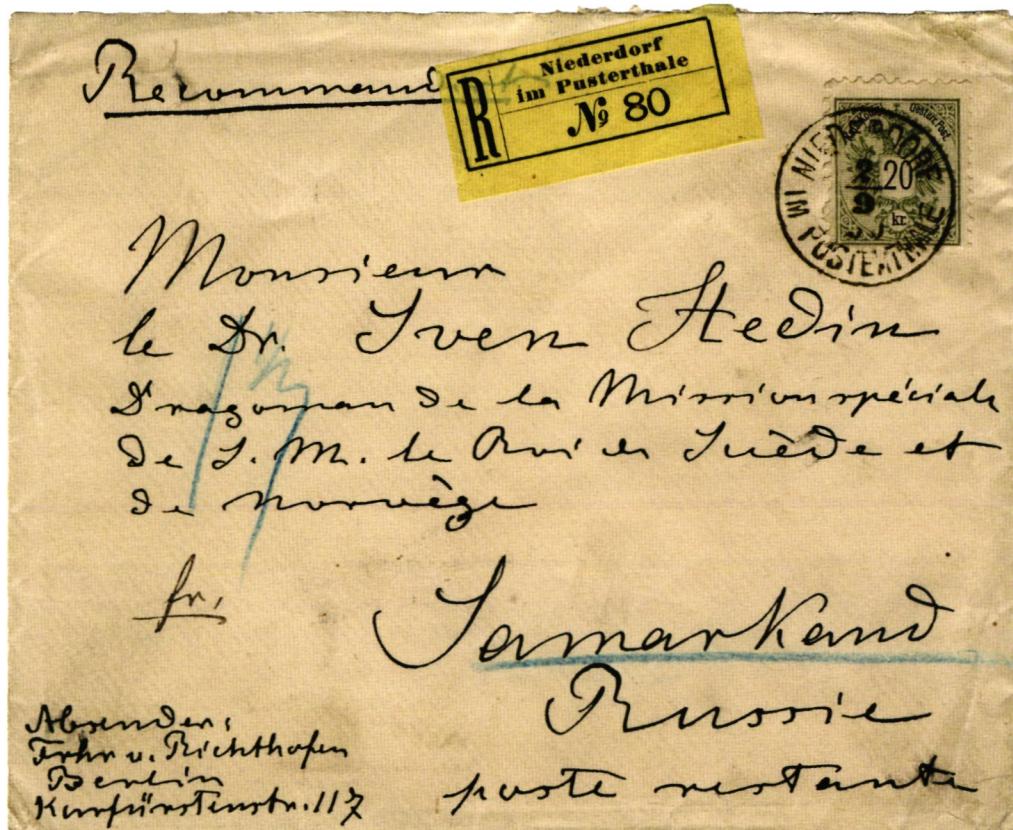
Tyskland den 2 september 1890, då Hedin var på väg till Samarkand.

Den första expeditionen 1893-1897

I oktober 1893 påbörjade Sven Hedin sin första större expedition. Från Skeppsbrokajen gick färden med båt till S:t Petersburg, där han stannade ett par veckor och bl.a. fick familjen Nobel att donera 3.500 rubel eller 7.000 kr och därmed var reskassan uppe i 30.000 kr. Därefter gick färden vidare med tåg som lämnade av honom i Orenburg, en rysk garnisonsstad, norr om Kas-piska havet. Härifrån tog han sig till Tasjkent med en tarantass, en ofjädrad fyrhjulig rysk hästkärra utan säten. Resan tog 19 dygn.

Brev från Ferdinand von Richthofen till Sven Hedin i Samarkand, sänd från Niederdorf den 2 september 1890.
Till Samarkand kom Hedin först i mitten av oktober på sin resa till Kashgar.

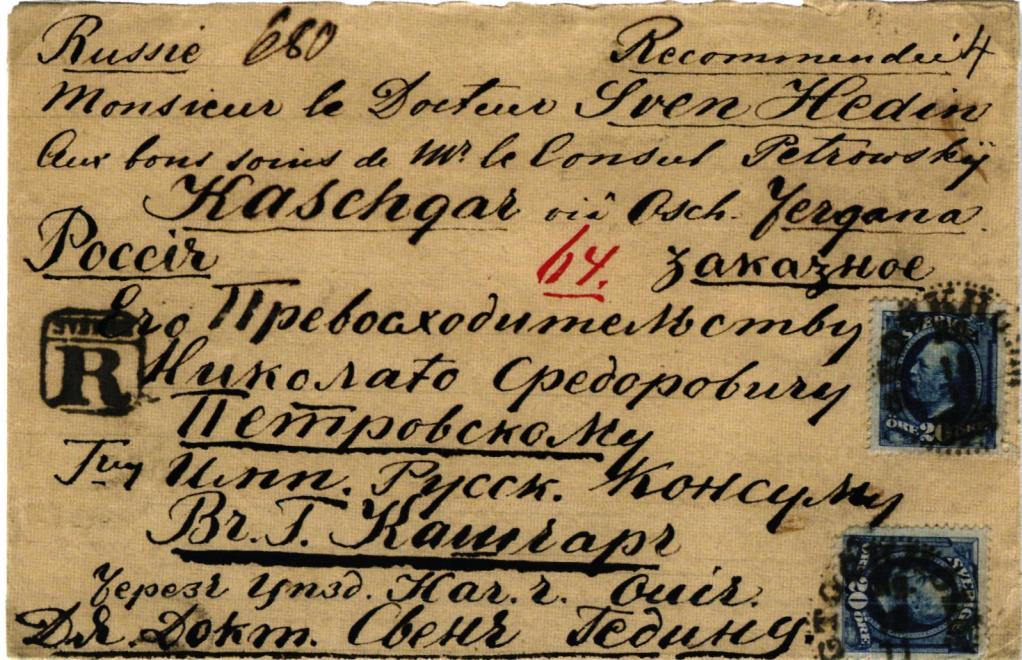
Letter from Ferdinand von Richthofen to Sven Hedin in Samarkand, sent from Niederdorf 2nd September 1890.
Hedin did not arrive in Samarkand until the middle of October en route to Kashgar.

Från Tasjkent gick färden vidare med en karavan, bestående av tre man och åtta hästar, till Kashgar. Vägen dit gick över den snötäckta bergsplatån Pamir, också kallad "Världens tak". Hedin gjorde ett uppehåll för att försöka bestiga berget Mustagata, 7.546 meter över havet, men fick avbryta försöket på 5.300 meters höjd.

Hedin gjorde i augusti 1894 ytterligare fyra försök att bestiga Mustagata men misslyckades varje gång. Som mest nådde han 6.300 meter, något som ingen svensk gjort tidigare. (Hedins rekord höll till 1956). Trött av bergsbestigningsförsöket återvände han till Kashgar i mitten av oktober och stanna-de där fram till mitten av februari 1895.

I april 1895 försökte Hedin genomkorsa

Rekbrev från fadern till sonen 1894, adresserat till konsul Petrovskij i Kashgar,
sänt från Stockholm den 18 november, ankomststämplat den 7 december.

Registered letter from father to son in 1894, addressed to Consul Petrovskij in Kashgar,
sent from Stockholm 18th November, postmarked on arrival 7th December.

ökenen Takla makan. Brist på vatten gjorde att flera karavanmedlemmar omkom och Hedin själv var nära att dö av törst. I sista stund kom Hedin ensam fram till en delvis uttorkad flodbädd där han fann vatten i en större göl. Efter att ha druckit sig otörstig fyllde han sina stövlar med vatten och lyckades ta sig tillbaka till en kvarlämnad expeditionsmedlem som han på detta sätt räddade till livet.

I början av februari året därpå fann Hedin flera ruinstäder ute i öknen. De kallas idag för Kara dung respektive Dandan Olik. Båda ligger ca. 25 mil nordost om staden Khotan i södra Takla makan. Rester av trähus och gipsfigurer i sanden med snarlikt utseende gjorde att Hedin kunde dra slutsatsen att båda städerna var från samma tid. Han beräknade att det gått minst 1,500 år sedan de varit bebodda.

En annan upptäckt under denna expedition var en hög bergstopp i bergskedjan Koko schili, ett 20-tal mil sydost om Takla

makan. Hedin döpte den till Kung Oscars fjäll efter sin välgörare Oscar II. Den högsta toppen, ca. 5.000 meter över havet, var täckt av snö.

Expeditionen avslutades i början av mars 1897. Då hade Hedin passerat Inre Mongoliet på kamelrygg och anlände till Peking och Rysslands chargé d'affaires där, Alexander Pavloff. Hemresan via Kalgan, Urga, Irkutsk och S:t Petersburg påbörjades den 14 mars 1897. Han ankom till Stockholm den 10 maj 1897. Dagen därpå var han på audiens hos Oscar II som förärade honom Nordstjärneordens riddarkors med briljanter.

Den 15 oktober höll Sven Hedin sitt första föredrag om resan för Geografiska sällskapets medlemmar. Sedan vidtog en längre föredragsturné genom olika städer i Tyskland och England före jul och Paris i januari. Därefter var han i Halle och Wien. Överallt mottogs han med hyllningar, fick hederutmärkelser och besökte statsöverhuvu-

den. På själva Vegadagen, den 24 april 1898, erhöll han Vegamedaljen, som han blev mycket stolt över.

Den första expeditionens post

Post till den första expeditionen är i regel skickad till och från staden Kashgar, Kinas västligaste utpost. Här hade Hedin goda kontakter med den ryske konsuln, Nikolaj Petrovskij, som han hade träffat redan 1890. Denne, som var rysk konsul i Kashgar åren 1882-1903, var franskspråkig varför breven via honom har adressen skriven på både franska och ryska. De flesta av dessa brev bär vittnesbörd om att det var fadern, Ludvig Hedin, som med sin kraftfulla handstil hade adresserat dem.

Sven Hedin vistades i Kashgar under perioderna 1 maj – 21 juni 1894, 18 oktober 1894 – 17 februari 1895, 21 juni – 10 juli 1895 och 3 oktober – 14 december 1895 och gjorde därifrån tre längre karavanfärder. Hans fjärde

Nästa uppslag.

Karta över Sven Hedins resor i Asien åren 1889-1935.
Ur "Mitt liv som upptäcksresande".

Following spread.

Map of Sven Hedin's expeditions in Asia 1889-1935.
From "My Life as an Explorer".

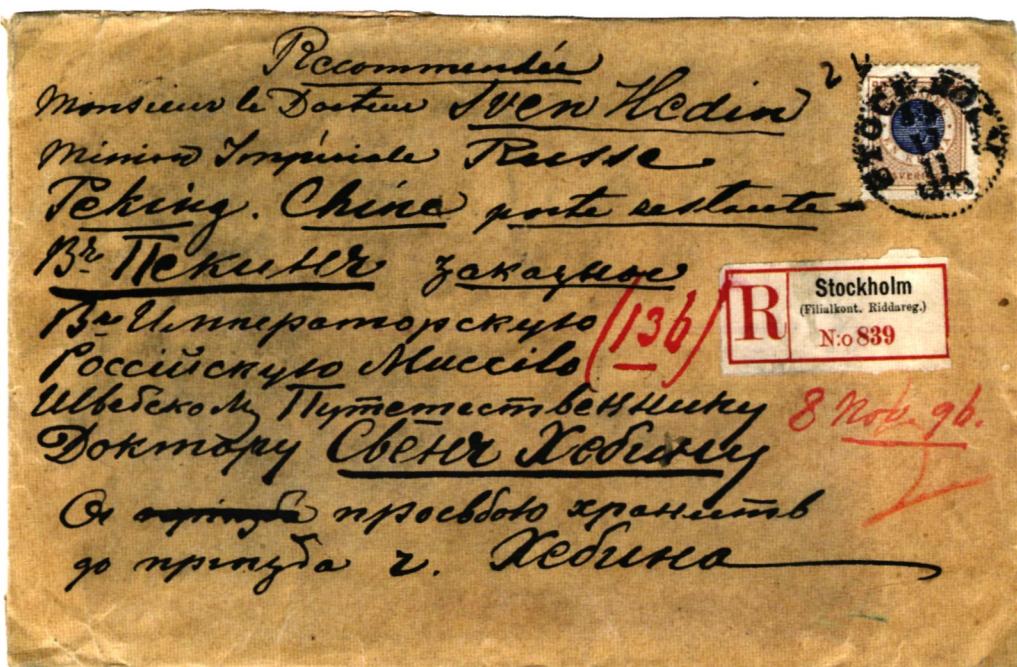
färd hade Khotan som utgångspunkt från januari till slutet av juni 1896. Brev till Khotan är för närvarande inte kända.

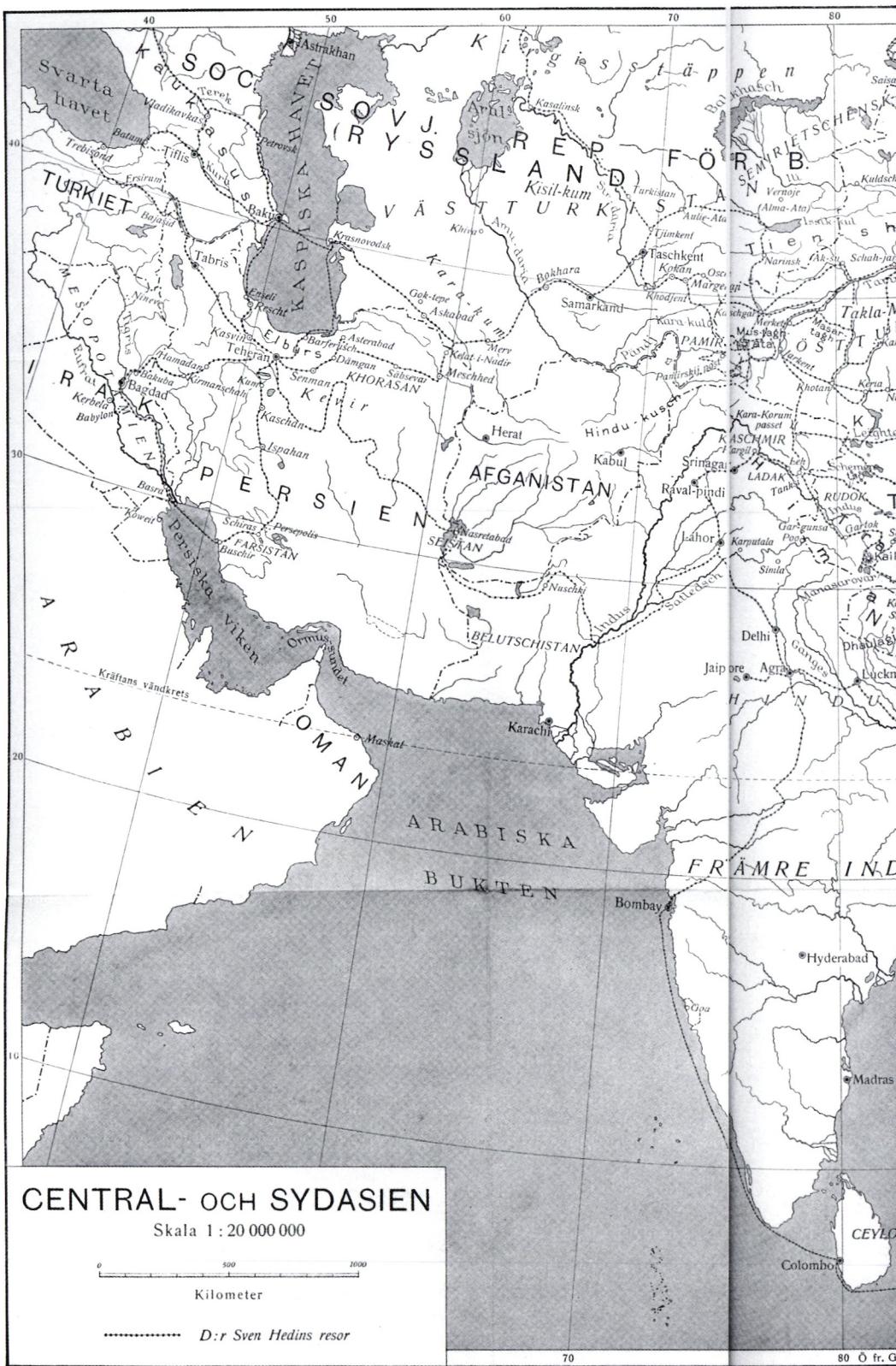
När Hedin anlände till Kashgar väntade varje gång en stor hög post från Sverige. Hedin kommenterar detta i sina reseskildringar, bl.a. genom uttalanden som "En hel morän av tidningar och bref hade samlat sig under sommaren."

Alma Hedin hedrade sin bror genom att överlämna ett manuskript till en bok som hon sammanställt i samband med hans 60-årsdag den 19 februari 1925, "Min bror Sven". I denna citerar hon ofta ur broderns brev: "Sedan jag kommit tillbaka till Kashgar har jag klutrat 534 brevsidor (8 decem-

Rekbrev från fadern till sonen i Peking,
sänt från Stockholm den 17 november 1896, ankomststämplat den 7 januari 1897.

Registered letter from father to son in Peking, sent from Stockholm 17th November 1896,
postmarked on arrival 7th January 1897.

ber 1894); den 23 december skriver han: "Med posten den 23 avgå 149 sidor privatbrev". Han nämner också att en stor mängd post väntade på honom den 21 juni 1895, däribland brev från Alfred Nobel.

Efter den långa ritten till trakterna av Lop nor kom Hedin tillbaka till Khotan den 27 maj. I Khotan "väntade mig en diger post från Sverige genom Petrovskis försorg".

Sven Hedin kom fram till Peking den 2 mars 1897. Han kastade sig över brev och tidningar som fanns hos Pavloff, bland annat de sista av de 140 långa brev från fadern som denne skickat från expeditionsstarten 1893. "På bordet i mitt rum reste sig ett berg af bref och tidningar hemifrån, af hvilka de äldsta voro tretton månader gamla".

Samtliga bevarade brev från denna resa är rekommenderade. Skälet var sannolikt att de innehöll svarsbrev till flera personer till vilka Hedin ville vara säker på att de skulle komma fram. Han har också omvänt att ett kuvert kan ha innehållit åtskilliga brev hem till familjen, skrivna under många dagar.

Den andra expeditionen 1899-1902

Efter två år blev det dags för nästa expedition. Den startade i Ryssland hos tsaren som lovade Sven Hedin fria järnvägsresor och transporter genom landet. Hans huvudsponsorer var denna gång Oscar II och Emanuel Nobel (1859-1932), Alfreds brorson. Sammanlagt rörde det sig om 40.000 kr eller omkring 2 miljoner i dagens penningvärde.

Utgångspunkt för expeditionen var Kashgar, dit Hedin anlände i mitten av augusti 1899 efter en lyxresa i egen järnvägvagn till Andisjan och därifrån med karavan via Osch. Efter drygt ett par veckor i Kashgar fortsatte karavanen till byn Lajlik på Tarimflodens strand. Där byggdes en flotte som utrustades så att allt erforderligt material kunde få plats ombord. Efter 150 mil längs floderna Jarkent och Tarim anlände expeditionen till Jangi-köl, där Hedin uppställde sitt vinterkvarter.

Efter uppehållet där begav Hedin sig iväg på en ökenresa i mars 1900. Målsättningen med färden var att undersöka det faktiska läget för sjön Lop nor, "den vandrande sjön". Eftersom den omgivande Lopöknen var flask kunde sjön flytta på sig sedan de tillrinnande floderna ändrat riktning när de fått nya tillflöden.

Året efter ställde Hedin kosan mot Tibet. Ca. 20 mil nordväst om Lhasa stoppades han och hans följeslagare av beväpnade män den 5 augusti 1901. Hedin fick ge upp tanken på att nå Lhasa som den förste европén och återvände till baslägret. Efter några månader ankom han till gränsstaden mot Indien, Leh, huvudstaden i provinsen Ladak.

Först den 5 april 1902 lämnade Hedin Leh för att via Kashgar bege sig hem till Stockholm. Hit anlände han den 27 juni och blev samma dag inbjuden till Slottet. Av Oscar II förärades han Nordstjärneordens kommandörstecken med briljanter och adlades. Sven Hedin blev därmed den siste svensk som adlats. Vapenskölden består av en jordglob, på vilken Asien finns i centrum. Över jordgloben finns tre pilgrimsmusslor som symbol för resorna och nedanför en devis på latin: *Voluntate et labore* (vilja och arbete).

Under de närmaste åren reste Hedin runt i Europa och höll föreläsningar för vetenskapliga sammanslutningar. I Paris tillde-lades han Hederslegionen. Våren 1903 fick han audiens hos Wilhelm II i Berlin och Frans Josef i Wien. I juni 1903 blev Hedin hyllad i England som samtidens främste upptäckare.

Den andra expeditionens post

Från den andra längre expeditionen finns det förhållandevise få kuvert som innehållit brev till eller från Hedin ute på marknaden. Denna gång var det antingen Kashgar eller Leh som utgjorde adressorterna för Hedins ankommande brev och där hans avgående brev postades. Liksom under föregående expedition var de allra flesta brev från Hedin till fadern rekommenderade, liksom de i

motsatt riktning.

Breven hem under denna expedition var sannolikt fler än under den första. Detta är omvittnat av Alma Hedin som berättar att breven till hemmet under denna resa "finns avskrivna i nio böcker om tillsammans 1,500 sidor".

En intressant notering i Sven Hedins egen reseskildring, "Asien. Tusen mil på okända vägar", är följande:

"Med konsuln träffades slutligen den öfverenskommelsen, att min post, som under höstens och vinterns lopp, borde anlända till Kashgar, fyra gånger av särskilt aflönade djigiter skulle föras till trakten af Lop nor [...]. Dagen för hvarje kurirs afresa från Kashgar bestämde vi på förhand. Kuriren skulle erhålla sin lön af mig, alltså först efter det han öfverlämnat posten och hederligt utfört sitt uppdrag".

Ett vittnesbörd om ankomsten post är från

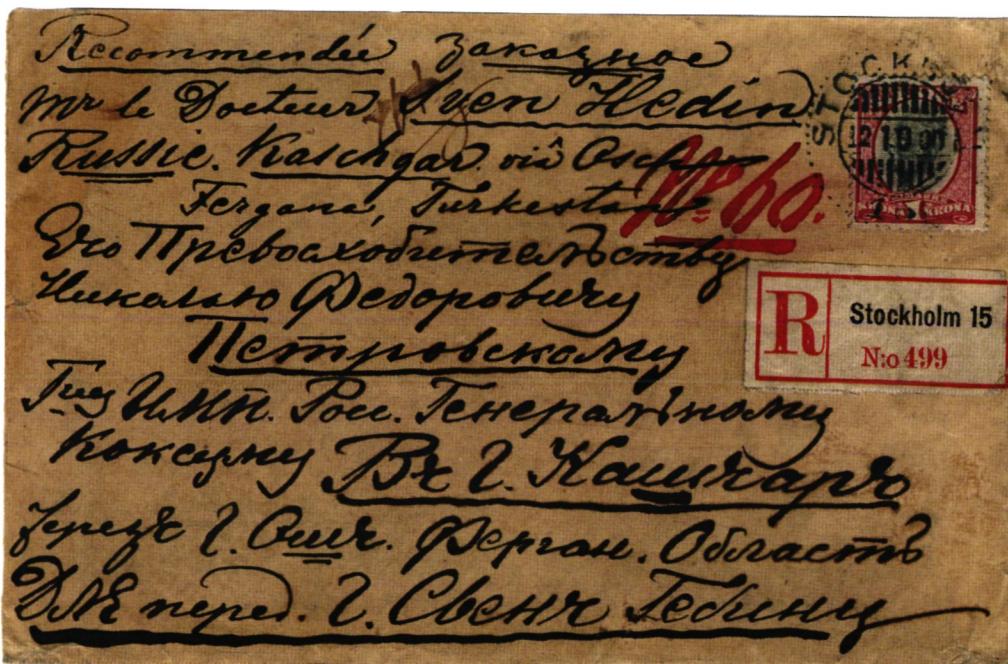
den 4 maj 1901 då det kom post till Kashgar från Oscar II, den ryske tsaren, Norden-skiöld, Petrovskij, Emanuel Nobel och familjen i Stockholm. Dessa brev omfattade sammanlagt 506 sidor.

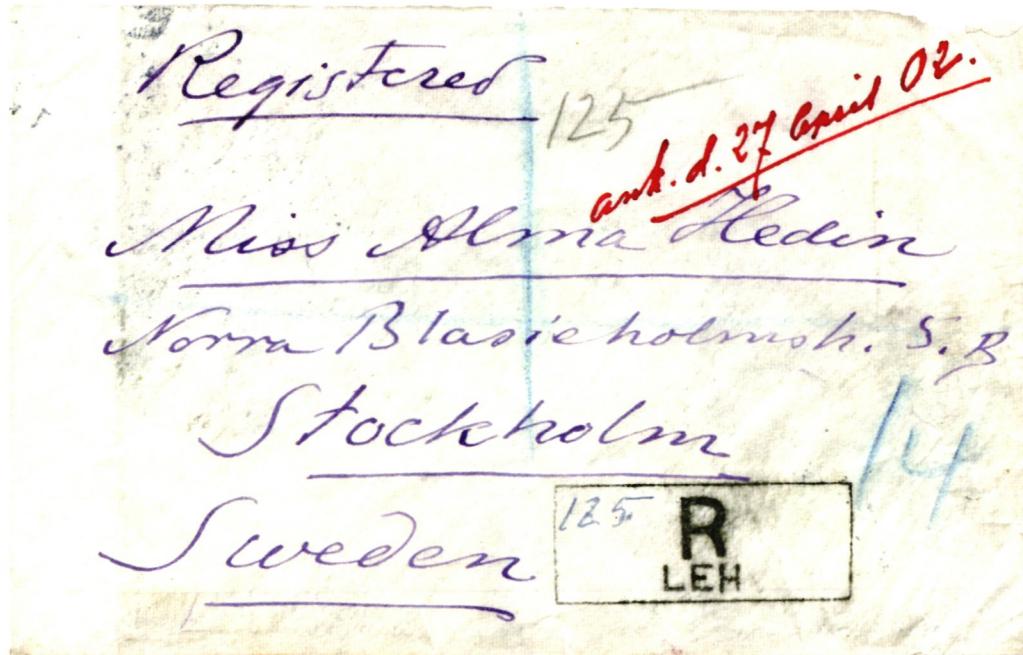
Sven Hedin kom fram till Leh nästa gång den 20 december 1901. Där fanns det mycket post som väntade på honom. Efter att ha skickat ett telegram hem, ett till kung Oscar och ett till lord Curzon, vicekungen av Indien, hämtade Hedin ut all post som väntade på honom. Den 27 december skickade han hem sin första post på ett halvår.

Sven Hedin reste runt i Indien som turist från den 1 januari 1902 och besökte Srinigar, Delhi och Agra. Efter tre veckor kom han till Calcutta. Här stannade han i 10 dagar och åkte vidare via Hyderabad, Bombay, Jaipur och Rawalpindi och därefter tillbaka till Leh. Från varje stad skrev han brev hem. Det bör därför även finnas försändelser från dessa orter, adresserade främst till Stockholm.

Rekbrev från fadern till sonen i Kashgar via Osch,
sänt från Stockholm den 12 oktober 1900. Sven Hedin återkom till Kashgar först ett år senare.

Registered letter from father to son in Kashgar via Osch, sent from Stockholm 12th October 1900.
Sven Hedin did not return to Kashgar until a year later.

Rekbrev från Sven Hedin till systern Alma när han befann sig i Leh i Kashmir, stämplat den 29 mars 1902, ankommet till Stockholm den 27 april.

Registered letter from Sven Hedin to his sister Alma when he was in Leh in Kashmir, 27th April.

Den tredje expeditionen 1905-1909

Inför den tredje expeditionen gjorde Sven Hedin en förnyad tur till tänkbara sponsorer. Han började som tidigare med Oscar II, ett besök som utföll positivt. Nästa anhalt blev hos familjen Nobel som också ställde upp. Bland övriga kan nämnas konsul Oscar Ekman, kammarherre Fredrik Löwenadler, grosshandlare William Olsson och Stockholms överståthållare Robert Dickson.

Sven Hedin lämnade Sverige den 16 oktober 1905. Denna gång reste han via Budapest, Konstantinopel, Tabriz och Teheran. I Persien utforskade han Stora saltökenen under några månader. I maj var han framme i Indien efter att ha passerat Quetta i nuvarande Pakistan den 15 maj.

Målet för resan var ännu en gång Tibet. Denna gång tänkte han ta sig in i Tibet från Indien, där vicekungen hade lovat honom stöd och hjälp. Han anlände till Simla den 22 maj 1906. Här fick han reda på att den

brittiska regeringen inte tillät honom att bege sig till Tibet via Indien.

Hedin startade den 19 juni från Srinigar i Kashmir mot Leh, för att enligt rykten han spridde ut bege sig norrut till staden Khotan i södra Takla makan. Hans avsikt var emellertid att så fort som möjligt resa österut mot Tibet. Dit kom han i början av 1907. Den 12 februari nådde han fram till staden Shigatse, tjugotalet mil väster om Lhasa, där han fick träffa härskaren Panchen lama. Hedin hade t.o.m. medfört en frack som han tog på sig, dagen till ära.

Efter att ha vistats sex veckor i Shigatse fortsatte Hedin i slutet av mars 1907 mot väster för att finna källorna till Brahmaputra. Han fann dem vid kanten av en glaciär i ett bergsmassiv på gränsen till Nepal på 5.000 meters höjd.

Sven Hedin använde också ett par månader för att pejla djupet på den för tibetanerna heliga sjön, Mansarovar. Under de många turerna på sjön råkade han den 7 augusti ut för en storm som så nära hade kostat honom livet. Efter ännu en månad gick färden vidare mot det heliga berget Mount Kailash. Strax därefter nådde han också

fram till floden Indus' källsprång och hade därmed uppnått de viktigaste målen för denna expedition.

Efter fynden av de stora flodernas källor bestämde sig Sven Hedin för att ännu en gång tillbringa en vinter i Tibet. Han utrustade en ny karavan som skulle följa den gamla karavanvägen mot Karakorumpasset med slutmål i staden Khotan. Hedin valde emellertid att efter halva vägen vända österut. Han hade då framför sig 65 mil genom okänd terräng.

Hedin genomkorsade för honom okända trakter i Tibet under svåra umbäranden med vinterstormar och tog sig över höga bergspass. Han blev emellertid återigen stoppad av de tibetanska myndigheterna och eskorterades ut ur Tibet av soldater i början av maj 1908. Efter ytterligare drygt

Stort rekommenderat brev från fadern, adresserat till Quetta i nuvarande Pakistan, sänd från Stockholm den 2 januari 1906, stämplat med engelsk sjöpoststämpel den 14 januari, ankomststämplat den 22 januari.

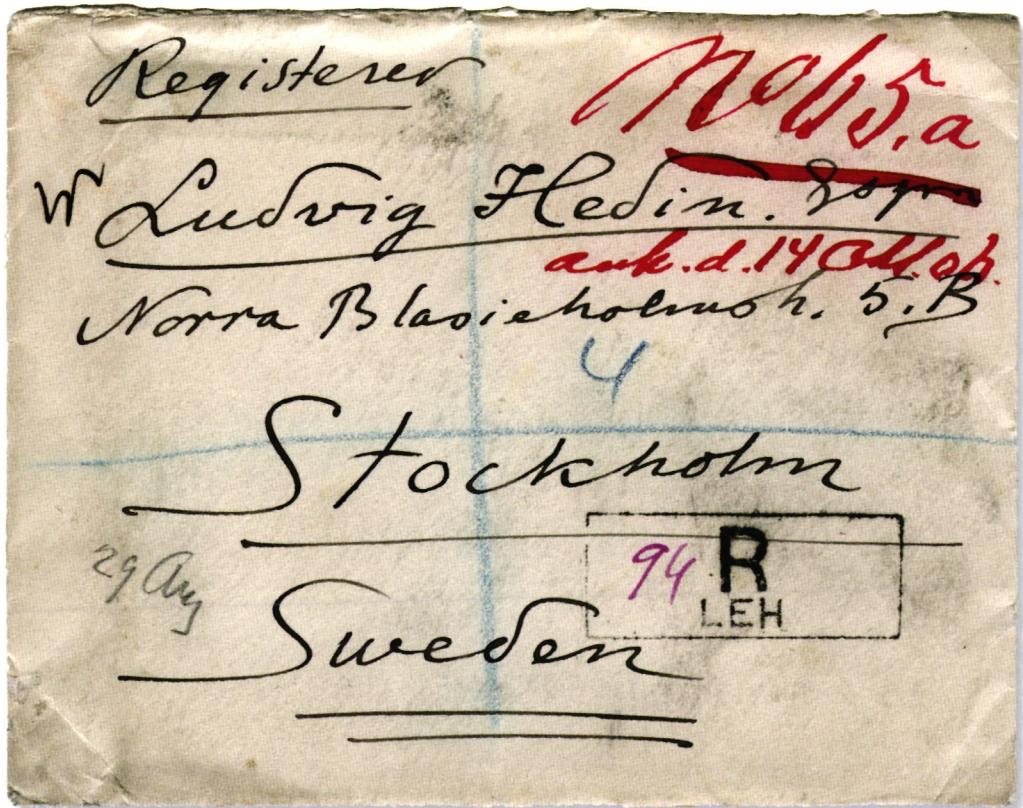
Large registered letter from Ludvig Hedin to his son, addressed to Quetta in present day Pakistan, sent from Stockholm 2nd January 1906, provided with an English seicemail postmark dated 14th January and also postmarked on arrival 22nd January.

fyra månader var han den 15 september tillbaka i Simla. Här mottogs han av vicekungen som nu hette Lord Minto.

Hemfärden till Stockholm gick via Japan, Korea och Manchuriet med den transsibiriska järnvägen till Moskva, där system Alma mötte honom. Tillsammans åkte de med båten från Åbo till Stockholm, men vid inloppet till Stockholm gick Sven Hedin över i en lotsbåt med det passande namnet "Vega". Båten förtöjdes vid kajen framför Nationalmuseum, där familjen och många notabiliteter hade samlats. I mottagningskommittén ingick flera ministrar, Stockholms överståthållare, riksdagens talmän och många diplomater. En fyrspränd landå stod och väntade för att ta honom till slottet för audiens hos Gustaf V. Fem tusen idrottsmän bildade häck över Norrbro.

Hyllningarna för Sven Hedin var enorma under de kommande månaderna. Han for efter ett par veckor till London, där han fick ta emot hedersdoktorat i Oxford och Cambridge. Även denna gång besökte han Paris, Rom, Berlin och Köpenhamn. Året därpå begav han sig iväg på en längre föredragsturné genom Tyskland, Österrike, Schweiz och Italien. Här mötte Hedin också paven.

Rekbrev från Sven Hedin, när han befann sig i Leh, till fadern, sänd den 17 september 1906, ankommet Stockholm den 14 oktober.

Registered letter from Sven Hedin when he was in Leh, to his father, sent 17th September 1906, arrived Stockholm 14th October.

Den tredje expeditionens post

De bevarade breven till den tredje expeditionen är till allra största delen adresserade till Quetta, Simla och Calcutta samt till Leh i Ladak. Det finns dock även brev adresserade till Tabriz och Teheran samt till en poste restante-adress i den ryska staden Irkutsk. Alla dessa brev är i regel rekommenderade. De flesta är skickade av fadern.

Sven Hedin kom med järnväg till Quetta den 15 maj 1906, varifrån han skickade brev hem till faderns 80-årsdag. Hedin anlände till Simla den 22 maj och stannade där tre veckor.

Från Simla begav han sig till Srinigar som han lämnade den 16 juli. Efter två veck-

or kom han fram till Leh, dit han anlände den 1 augusti. Redan den 14 augusti lämnade hans karavan denna stad.

Ett citat från hans brev hem under denne period är "och fann på mitt bord ett helt berg av brev hemifrån, nämligen icke blott de som adresserats hit utan även Quettabrevet och ett och annat försenat från Tabris och Teheran".

Efter vistelsen i Shigatse och utforsningen av Mansarovar våren och sommaren 1907, återkom Hedin till Tankse i Ladak den 27 november. Där utrustade han en ny karavan och gav sig iväg med den för att utforska "vita fläckar" på Tibets karta. Han återvände till Simla först den 15 september 1908. Då hade Dunlop Smith den 31 augusti skickat telegram till Alma med följande lydelse: "Sven well [...] reaches Simla early September [...]".

Samma dag som Hedin kom till Simla skickade han telegram hem; det första brevet gick iväg den 17 september. Hemresan

påbörjades den 14 oktober och gick med båt från Bombay via Colombo, Singapore, Hongkong, Shanghai till Japan. Han ankom till Yokohama den 12 november. Från alla dessa städer skickade han antingen brev eller vykort till hemmet i Stockholm. Sista brevet hem skickades från Mukden (nuvarande Shenyang i norra Kina) på julaftonen 1909.

Vid hemkomsten fick Hedin en mängd brev från vänner och bekanta inom och utom landet. Ett var från Carl Larsson, skrivet den 14 januari 1909, vilket Alma Hedin noterar med illa dold stolthet.

Åren 1914-1925

Under tiden från det första världskriget och ett tiotal år framåt var Sven Hedin inte sysslolös, även om han inte ledde några nya expeditioner. Som varm försvarsväin ställde han upp när det i Sverige från åtskilliga håll varnades för faran för att Ryssland skulle expandera västerut. Han författade därfor en 70-sidig pamflett, "Ett varningsord", som trycktes i sammanlagt en miljon exemplar.

Sven Hedin spelade också en inte obe-

tydlig roll i samband med bondetåget den 6 februari 1914. Hedin avslöjade först 1951 – vid ett möte med överståthållare Torsten Nothin – att det var han som hade skrivit borggårdstalet åt Gustaf V.

Hedin företog 1914 en längre resa till krigsskådeplatserna på västfronten under det första världskriget. Hans tyskvänliga reseskriftelse, "Från fronten i väster" översattes till tyska och engelska, såldes i nära 60.000 exemplar i Tyskland och trycktes i ytterligare 600.000 exemplar vilka delades ut till soldaterna i skyttegravarna. I England och Frankrike mottogs boken med harm; Hedin blev strucken som ledamot i Royal Geographical Society och avkrävd sitt kommandörstecken av den franska Hederslegionen.

I samband med att Hedin vistades vid östfronten i den lilla ostpreussiska staden Lötzen i mars 1916 träffade han både gene-

Brev från fältmarskalk von Hindenburg till Sven Hedin, skickat från ostfronten den 21 mars 1916.

Letter from Field Marshal von Hindenburg to Sven Hedin, sent from the Eastern Front
21st March 1916.

ralfältmarskalk von Hindenburg och generalstabschefen Erich Ludendorff vid åtskilliga tillfällen. En konsekvens av dessa möten är det avbildade brevet, skickat av Hindenburg till Hedin i Stockholm den 21 mars 1916. Hedin var dock inte tillbaka i Stockholm förrän i början av juli.

Efter kriget reste Sven Hedin till USA i februari 1923 och vistades där till september. Syftet med resan var att få fram medel för att bekosta en ny expedition till Kina och Tibet.

Den sista expeditionen 1927-1935

Arbetet med att finna sponsorer i USA gick emellertid inte så bra. Därför blev Hedin mycket entusiastisk när han 1925 kontakta-

des av en representant för flygplanstillverkaren Junkers som ville satsa pengar för att få genomföra propagandaflygningar till de större kinesiska städerna. Tyvärr kom Junkers på obestånd följande år och flygbolaget Deutsche Lufthansa gick in som ekonomisk garant istället. Satsningen gjordes för att undersöka om det gick att arrangera passagerarflygningar från Europa till Kina och för att rekognosera lämpliga flygrutter.

Denna, som det skulle visa sig bli Hedin sista expedition, döptes till "The Sino-Swedish Expedition". Den startade i maj 1927 och avslutades, med två längre uppehåll, först i februari 1935. Expeditionen bestod av 27 svenskar, tyskar och kineser med vetenskaplig och teknisk bakgrund samt ett stort antal anställda med erfarenhet från ka-

Rekbrev från Sven Hedin i Urumchi den 28 april 1928, skickat till systern Alma i Stockholm, dit det ankom den 29 maj. Brevet är skickat via Ryssland med den transsibiriska järnvägen.

Registered letter from Sven Hedin in Urumchi 28th April 1928, sent to his sister Alma in Stockholm, where it arrived 29th May. The letter was sent via Russia by the Trans-Siberian Railway.

Via Siberia - Pacific (Samipalatinsk)

Fr. Sven Hedin
C/o Tauch & Co.
Urumchi, Xinjiang.
China.

Brev från Alma Hedin till brodern i Urumchi,
sänt från Stockholm den 20 juni 1927, ankommet till Urumchi den 17 juli.

Letter from Alma Hedin to her brother in Urumchi, sent from
Stockholm 20th June 1927, arrived Urumchi 17th July.

ravaner. Närmore 300 kameler fick svara för transporter av materiel och folk. Som biträende expeditionschef fungerade den svenska läkaren och botaniske experten David Hummel. Denne hade anställts av Alma Hedin efter en tidningsannons vintern 1927 då Sven var i Peking.

Expeditionen startade i Peking och gjorde efter fyra månader en första halt vid floden Etsin gol i södra Mongoliet. Därifrån korsade man Gobiöknen men hejdades vid gränsen mot Kinas västligaste provins, Xinjiang (tidigare Östturkestan), av trupper. Hedin lyckades dock förhandla sig till att expeditionen fick fortsätta till provinshuvudstaden Urumchi. Hit anlände man i slutet av februari 1928.

I Urumchi fick Hedin tillstånd att fortsätta med sin expedition till lands men inte i luften. De medföljande tyska flygarna, vilka skulle rekognosera lämpliga flygrutter till Europa, fick därför återvända hem och Luft hansa drog in sitt ekonomiska stöd. Hedin

tvingades därför resa hem i maj 1928 för att ordna ny finansiering.

Tillbaka i Stockholm sökte Hedin upp statsministern, C.G. Ekman, och bad om ett anslag på 750.000 kr för att kunna köpa bilar och bussar till expeditionen. Han hade dålig erfarenhet av kamelerna som till mer än hälften hade skingrats för vinden sedan de lastats med förnödenheter. Hedin beviljades i en första omgång en tredjedel av den begärda summan med löfte att få lika mycket vid ett senare tillfälle.

Hedin återvände till Urumchi i mitten av augusti tillsammans med en nyanställd astro-geodetiker, Nils Ambolt. Denne var expeditionens expert på ortsbestämningar genom mätning av vinklar mot olika stjärnor vid exakta tider. Nu fick Hedin också anskaffa lastbilar för att man skulle kunna transportera den tunga astronomiska observationsutrustningen.

I början av december fick Hedin en order av provinsguvernören att lämna Xin-

jiang senast i maj 1929. Detta fick Hedin att resa till Nanking, Kinas nya huvudstad när Chiang Kai-shek erövrat landet. Här träffade han den nye ledaren den 8 mars 1929 och utlovades att få ha kvar sitt expeditionsläger i Urumchi under flera år framöver. Dessutom utverkade han tillstånd att ge ut egna expeditionsfrimärken, något som också kom att bli verklighet 1932. Historien om dessa frimärken redovisas i ett särskilt avsnitt.

Under resten av 1929 var Hedin i USA för att söka läkarbehandling för sina ryggbesvär. Så fort han blivit friskförklarad letade han efter sponsorer bland rika svenskamerikaner och fick ihop 600.000 kr.

Sven Hedin fungerade under åren 1928-1933 mera som chef och handledare, oftast från Peking. Forskarna arbetade i åtta arbetsgrupper med två till fyra personer i varje. De bedrev sina forskningar på geografiskt sett många olika platser och kunde från dessa rapportera till Hedin.

Själv deltog Hedin endast i två expeditioner. Utöver den inledande kamelexpeditionen deltog han i en längre upptäcktsresa med bil vilken ägde rum mellan november 1933 och februari 1935. Hedin vistades då i Urumchi under nästan fem månader, i praktiken kvarhållen av den kinesiske guvernören i Xinjiang, Sheng. Bilexpeditionen avslutades den 8 februari 1935 i staden Xian, numera känd för den stora terrakottaarmén.

Expeditionens öden och äventyr har Sven Hedin berättat om i inte mindre än sju böcker, bl.a. "Åter till Asien" och "Gobiöknenas gator". Av dessa framgår att de många vetenskapliga experterna gjorde åtskilliga resor på egen hand för att finna material, göra mätningar och studera geologiska lämningar. Som exempel kan nämnas att de etnografiska experterna hade samlat ihop och köpt många tusen föremål.

Den sista expeditionens post

Huvudort för den sista stora expeditionen var under de flesta åren den dåvarande provinshuvudstaden i Sinkiang, (nuvarande Xinjian), Urumchi. De flesta brev till och från expeditionsmedlemmarna är följaktli-

gen postade här. Post till Sven Hedin är under dessa år i de flesta fall adresserad antingen till denna stad eller till hans kontor i Peking.

Breven till Sven Hedin är i många fall skickade av hans svenska vetenskapliga medarbetare David Hummel, Birger Bohlin, Erik Norin, Nils Ambolt och Gösta Montell. Det finns även brevkuvett på marknaden vilka skickats till dem från Sverige.

Kamelexpeditionens första basläger inrättades vid floden Khotjertu gol i Inre Mongoliets högland. Här stannade man i sju veckor, innan kamelkaravanen startade från lägret. Nästa basläger upprättades vid floden Etsin gol den 28 september 1927; här stannade man i fem veckor. Den 28 februari 1928 kom Sven Hedin själv till Urumchi, som blev det tredje baslägret. En väldig brevskörd hade då samlats här. Hedin fick därför mycket att göra med att besvara alla breven. Många sändes i kuvert hem till Stockholm för vidarebefordran till olika mottagare i Sverige.

Efter nyåret 1930 inrättade Hedin sitt expeditionsloggvarter i Peking. Här kom han att stanna, med undantag för flera resor, fram till november 1933. En resa härifrån var till den nordkinesiska staden Chengde, dit han också fick post.

Det finns många brev till Sven Hedin vilka är adresserade till Stockholm under den sista expeditionen. Det beror på att Hedin vistades i Stockholm under tre längre perioder, juni-augusti 1928, augusti-september 1929, februari 1931-februari 1932. Därefter var han i Chicago från mars till december 1932. Han kom åter till Peking i mitten av januari 1933 med båt från San Francisco.

Den andra längre expedition som Hedin deltog i, med tre lastbilar och en vanlig personbil, passerade under 15 månader 1933-1935 ett antal städer i Inre Mongoliet och västra Kina. Till dessa hör, förutom Urumchi, Turfan, Hami, Korla, Yüli, Dunhuang och Sian (nuv. Xian). Det finns emellertid få bevarade kuvert som innehållit brev som postats i dessa städer.

Hedinfrimärkena

Redan under sommaren 1929 började det i frimärkspressen spridas rykten att Sven Hedin pågående expedition till Kina till en del skulle finansieras med hjälp av frimärken. Hedin skulle av den kinesiska regeringen i Nanking ha erhållit tillstånd att ge ut frimärken, under förutsättning att han själv svarade för kostnaderna. Redan då protestrade de svenska frimärkssamlarna mot projektet och menade att det inte rörde sig om "riktiga" frimärken.

Det kinesiska postverket hade också till en början känt sig tveksamt till projektet och meddelade först 1931 att man var beredd att ge ut fyra valörer, under förutsättning att

Sven Hedin bekostade tryckningen. Upplagen skulle bli 25.000 serier, varav Hedin skulle få behålla 20.500. Resten skulle dels sändas till Världspostföreningen (500 serier), dels säljas vid postkontoren i de största kinesiska städerna, Peking, Nanking, Kanton, Hankau och Shanghai.

Det blev emellertid endast 1.500 serier som såldes på detta sätt; tryckeriet behöll 500 serier och kommunikationsdepartementet inte mindre än 2.000. Allmänheten fick emellertid svårt att inhandla frimärkena eftersom de gavs ut utan att utgivningsdatum tillkännagavs i förväg, varför större delen köptes upp av posttjänstemän. Redan efter någon månad hade därför priset mångdubblats.

Brev från Sven Hedin till syster Alma med
en komplett serie av de egna frimärkena, stämplade den 4 mars 1933.

Letter from Sven Hedin to his sister Alma with a complete set of his own stamps,
postmarked 4th March 1933.

Frimärkena hade alla samma motiv, en kinesisk krigskaravan från en gammal mongolisk målning från Mingperioden. Texten på frimärkena är på både latin och kinesiska och lyder i översättning: "Den vetenskapliga expeditionen till Kinas nordvästra provinser 1927-1933".

Frimärksserien utgavs i valörerna 1 (orange), 4 (olivgrön), 5 (violett) och 10 cent (blå). Utgivningen skedde den 3 juni 1932 och frimärkena ägde endast frankeringsgiltighet under detta år. Plåtarna förstördes omedelbart efter tryckningen.

Frimärkena trycktes i stålgravyr av Chinese Bureau of Engraving and Printing i Peking. De trycktes i 100-ark på tjockt, vitt, slätt papper och hade tandning 14. Arket delas i mitten, både horisontellt och vertikalt, av en plåtskarvsliknande linje. I övre och nedre marginalen finns tryckeriets namn på sex ställen.

Sven Hedin fick betala alla kostnader för tryckningen av frimärkena. Han fick dessutom lösa ut sin andel av upplagan till det fulla nominalvärdet. Frimärkena såldes genom hans försorg för 5 dollar per sats. Marknadsföringen sköttes av Hedin själv, bland annat genom att han skickade frimärkena till ett antal kända personer. En av dem var president Roosevelt som skickade ett telegram med tack för gåvan och en inbjudan till Vita Huset. Medlemmarna i Sveriges Filatelist-Förening kunde köpa frimärkena genom ett speciellt tillmötesgående av Alma Hedin för 3 kr per serie.

Under våren 1933 skickade Hedin hem ett antal rekommenderade brev, adresserade till Alma Hedin, antingen handskrivna eller maskinskrivna. De flesta har hela serien monterad på kuvertet med tre frimärken överst och ett nederst till höger. Kompletteringsvalören, 30 cents, placerades i regel på kuvertets baksida men även i några fall på framsidan. De maskinskrivna kuverten har Hedins namnteckning på baksidan. Hedin kunde alltså skicka dessa brev trots att frimärkena var avlysta för användning efter 1932.

Det kan tilläggas att huvuddelen av Hedinfrimärkena först användes som säkerhet

för ett lån på 100.000 kr som Sven Hedin fick av Kinas riksbank. Lånet betalandes tillbaka efter något år sedan Hedin fått in pengar för böcker och en föredragsturné på kontinenten.

De sista åren

Efter andra världskrigets slut var Sven Hedin rykte solkat av hans umgänge med Hitler och andra nazistpampar. Han understödde detta genom att 1949 ge ut boken "Utan uppdrag i Berlin", trots att han blivit avrådd av bland andra Carl Milles. I denna bok försvarade han sina besök hos naziledarna och hävdade att han själv hade tagit initiativet till dessa resor.

Sven Hedin avled i sitt hem på Norr Mälarstrand i Stockholm den 26 november 1952. Han jordfästes i Adolf Fredriks kyrka den 1 december i närvaro av representanter för kungahuset, regeringen, diplomatiska kåren, Vetenskapsakademien och Svenska Akademien.

Brevväxling med kända personer

Sven Hedin hade en omfattande korrespondens med många personer. Vid vissa tider var det fråga om stora volymer; som exempel kan nämnas att han under ett år, från november 1929 till november 1930, skrev sammanlagt 601 brev på 2.562 stora kvartosidor.

Åtskilliga av breven till Hedin var skickade av kända personer över hela världen. Av denna brevväxling finns många svarsbrev bevarade i Hedins arkiv eftersom Hedin tog kopior eller gjorde avskrifter av sina svarsbrev under många år. Många av de kuvert som innehållit breven finns i Hedindonationen på Postmuseum.

Bland kända svenskar som skrev till Hedin kan nämnas Oscar II, drottning Victoria, Gustaf V, prins Carl, prins Eugén, Hjalmar Hammarskjöld, Arvid Lindman, Axel Munthe, Selma Lagerlöf, Carl Milles, Werner von Heidenstam, Alfred Nobel, Adolf Nordenskiöld och Nathan Söderblom.

Utländska brevskrivare var bl.a. Fritjof

Nansen, Roald Amundsen, Robert Scott, Jean Sibelius, fältmarskalk Mannerheim, general von Mackesen, Chiang-Kai-Shek, presidenterna Taft och Roosevelt i USA och Svinhufvud, Rytí och Paasikivi i Finland, kejsar Wilhelm samt Hitler. Dessutom finns brev från åtskilliga av den tidens vetenskapsmän från framför allt England, Frankrike, Ryssland och Tyskland.

De flesta av de bevarade breven från Stockholm till Hedin när han var ute på sina expeditioner har rekommenderats och försetts med röda, handskrivna registersifferor på kuverten. Dessa är påförda i Stockholm sedan Hedin kommit hem med dem, i regel av hans far fram till omkring 1908 och därefter av systern Alma. Man kan förmoda att dessa kuvert har innehållit brev

från personer som varit angelägna att komma i kontakt med honom men inte känt till hans adress under expeditionerna. Eftersom de till Hedin adresserade breven av frankeringen att döma ofta vägt upp till ett eller ett par hektogram många av dem ha innehållit åtskilliga brev som vidarebefordrats till honom.

Sven Hedins arkiv tar i anspråk omkring 50 hyllmeter i Riksarkivet. Det innehåller totalt ca. 50.000 registrerade brev och dokument samt ca. 30.000 som är mer summariskt ordnade. I arkivet finns också 25 anteckningsböcker, skrivna under resorna samt 145 band kontinuerligt förlagda dagböcker, från 1930 till 1952. Arkivet är ett av de största personarkiven i Riksarkivet.

I arkivet finns noterat hur många brev

Rekbrev från Alfred Nobel till Sven Hedin,
skickat från Paris den 17 juli 1893, ankomststämplat Stockholm den 20 juli.

Registered letter from Alfred Nobel to Sven Hedin, sent from Paris 17th July 1893,
postmarked on arrival in Stockholm 20th July.

Hedin fick från varje namngiven person. Verner von Heidenstam tillhör de flitigaste brevskrivarna med 207 registrerade brev.

Korrespondensen under expeditionerna

Sven Hedins omfattande korrespondens med mänsklig från hela världen skulle inte ha varit möjlig utan trägen hjälp av fadern Ludvig Hedin och systrarna, främst Alma och Emma. Periodvis var även brodern Carl engagerad.

Under många år sköttes korrespondensen från en lägenhet med adressen Norra Blasieholmshamnen 5B, dit familjen flyttat 1888. Från och med 1932 var kontoret inrymt i fastigheten Norr Mälarstrand 66, vilken ägdes av familjen. Här bodde även Sven Hedin fram till sin död 1952.

Av ovanstående redovisningar av Hedins post under expeditionerna framgår till vilka orter som posten skickades från Sverige och från vilka orter som Hedins post skickades till Sverige. Vad som inte framgår lika tydligt är att Hedin skrev en mängd svarsbrev under sina expeditioner, vilka inte postades förrän han kom tillbaka till utgångsorterna, Kashgar, Leh, Simla, Peking och Urumchi.

Vid varje resa från utgångsorterna bestämde Hedin i förväg vilka basläger som skulle upprättas. Till dessa sändes posten med ridande kurir och Hedin bemödade sig om att besvara breven med växande post. Framför allt är det breven hem till familjen som bär vittnesbörd om dessa rutiner.

De allra flesta breven från de olika expeditionerna skrevs dock först när Hedin kom tillbaka till ursprungsorterna, där det oftast fanns mycket post som väntade på honom. Detta är omvänt i hans brev hem vilka i utdrag citeras i Alma Hedins bok, "Min bror Sven". Av hennes bok framgår också hur ofta Sven Hedin skrev brev hem sedan han först telegraferat om sin ankomst till utgångsorterna. Det var snarare en regel än undantagsvis som han skrev ett brev hem så ofta som varannan dag, utom då han var ute på långa ökenfärdar. Dessa brev postades samtidigt, förmodligen i större kuvert, för att spara på portoutgifter.

Från hemmet i Sverige skickade man – av bevarade kuvert att döma – nästan alltid breven till de olika utgångsorterna. En del av de bevarade kuverten är av större format, ungefär C5, vilket tyder på att de innehållit ett flertal brev. Sannolikt buntade man på hemmakontoret ihop till Hedin ankomna brev och skickade dem i större kuvert till honom.

Det kan tilläggas att Hedins brev hem till familjen renskrevs av familjemedlemmarna så att de skulle bli läsbara för eftervärlden, eftersom de skrivits under expeditionerna vid dåliga ljusförhållanden; Hedin hade dessutom dåliga ögon som medförde att hans handstil tidvis blev svår läst.

Hedin satte en ära i att besvara alla brev han fick. Det gäller både brev från kända och okända, liksom från barn och från mer eller mindre illvilliga personer. Bevis på detta finns i arkivet i form av kopior på svarsbrev, vilka buntats tillsammans med ankommande brev.

Postvägar

Under de två första expeditionerna gick posten från Sverige till Kashgar via Ryssland, i huvudsak med järnväg fram till Tasjkent och därifrån med postdiligens till Osch. Från denna stad fördes posten med ridande kurir till Kashgar.

Under den tredje stora expeditionen transporterades posten till Indien med järnväg till Brindisi i södra Italien och vidare med båt till Bombay eller Calcutta och därifrån med järnväg. De flesta rekommenderade brev har en engelskspråkig fyrkantsstämpel, t.ex. "SEA P.O. A. SET". På kuvertens baksida finns ofta ankomststämplat med texten "Viceroy's camp. P.O."

Av stämplarna att döma har det stora flertalet brev transporterats med engelska postbåtar. Dessa båtar utgick från London och passerade Medelhavet och Suezkanalen. Två linjer fanns, vilka båda tog 18 dagar i anslag för att komma till sina slutmål, Bombay eller Calcutta. Det fanns dock även en italiensk postbåtslinje från Genua till Bombay samt en österrikisk från Trieste till

R

Stockholm 15

N:o 172

Recd.India

Mr. le docteur
Sven Hedin

The Private Secretary
to His Excellency the Viceroy
SEA P. O. A. SET.

Viceroy's Camp 7/53

4666 Simla

Calcutta

British India

Rekbrev från fadern, först skickat till Calcutta, där efter eftersänd till Simla, från Stockholm den 17 augusti 1907, med engelsk sjöpost den 26 augusti, ankomststämpel Viceroy's Camp den 6 september.

Registered letter from Ludvig Hedin, addressed to Calcutta, then forwarded to Simla,
sent from Stockholm 17th August 1907, by English seamail 26th August,
postmarked on arrival at the Viceroy's Camp 6th September.

Bombay. Hittills har det dock inte påträffats några brev som skickats med de två sistnämnda linjerna.

På de engelska postbåtarna fanns det sorteringslag som vid den aktuella tiden gick ombord i Aden, dit posten hade medföljt i osorterat skick. Det fanns inte mindre än sex sorteringslag, betecknade med bokstäver från A till F.

Under den sista expeditionen skickades posten till både Urumchi och Peking med den transsibiriska järnvägen. Breven till Urumchi är i många fall adresserade "via Sibirien, Semipalatinsk och Bachty". Det finns även andra adressorter i Kina, men även i dessa fall var järnvägen genom Asien fortfarande det snabbaste transportsättet.

Om man studerar breven till och från

Sven Hedin, när han var ute på sina olika expeditioner, finner man att variationerna i postdistributionstiderna var förhållandevis små. Det gäller faktiskt för samtliga expeditioner. Under de två första rörde det sig om fyra till fem veckor medan det under den tredje och den sista kunde variera mellan tre och fem veckor. Snabbast verkar det i genomsnitt ha fungerat under den tredje expeditionen för de brev som skickades med engelsk sjöpost till Indien. I dessa fall rörde det sig ofta om tre veckor.

Bevarade Hedinbrev

Bland samlare av posthistoriskt intressanta objekt har länge Hedinbreven betraktats som ganska vanliga, främst beroende på det

Brev från Gustaf Mannerheim till Sven Hedin, skickat från Helsingfors den 16 maj 1940.

Letter from Gustaf Mannerheim to Sven Hedin, sent from Helsinki 16th May 1940.

stora antal som funnits på marknaden. Det gäller både kuvert som skickats till honom från Stockholm när han var ute på de olika expeditionerna och sådana som innehållit brev som han själv skickat hem.

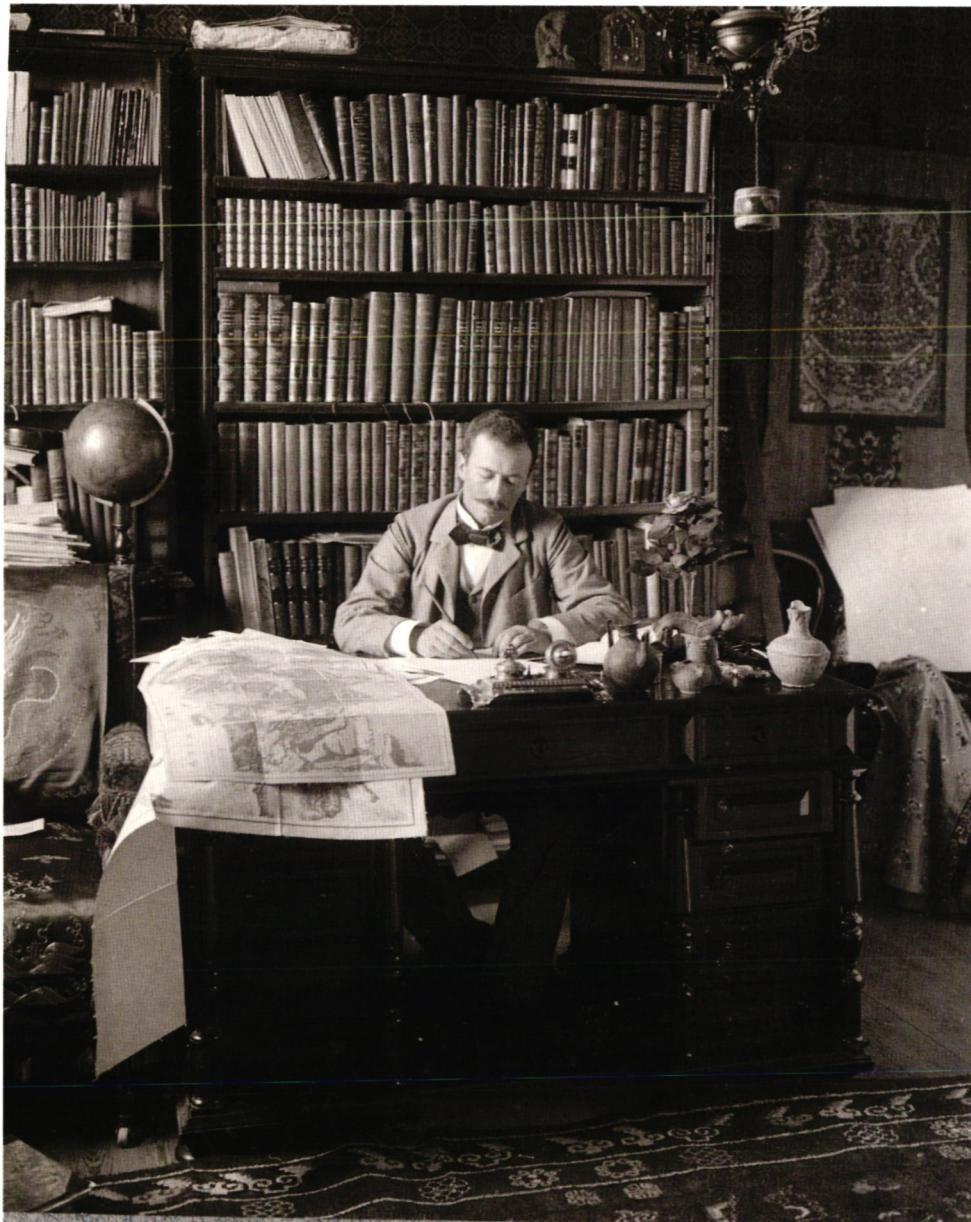
Anledningen till det stora antalet är förmodligen att Sven och Alma Hedin själva bidrog till att materialet kom ut på marknaden. Som inledningsvis nämnts donerade Sven Hedin enligt uppgift från Nils Strandell i *Svensk Filatelistisk Tidskrift* inte mindre än 900 kuvert till Postmuseum år 1940.

Av dessa finns idag i museet ungefär 150 objekt, monterade för två utställningar, en 1942 om "Sven Hedins brev" och en, "Svenskar i världen" 1988. Det finns även några som monterats i den svenska huvudsamlingen i avsnitten Ringtyps- och Oscars-perioderna.

Frimärket med Sven Hedins bild gavs ut 1973.
Det ingår i serien "Mot fjärnan mål" och
är graverat av Czeslaw Slania.

The stamp with Sven Hedin's portrait was issued in 1973. It was part of the set "Towards Remote Destinations" and was engraved by Czeslaw Slania.

Sven Hedin vid sitt skrivbord i Stockholm 1897. Foto: Sven Hedins stiftelse, Etnografiska museet.

Sven Hedin at his desk in Stockholm in 1897. Photo: Museum of Ethnography, Stockholm.

Under 1940-talet sålde Alma Hedin flera hundra kuvert till den välkände filatelisten och frimärkshandlaren Nils Stålhandske (1901-1992). Det var från detta material som Rune Almqvists i artiklar i *Nordisk Filateli*

på 1990-talet avbildade objekt i huvudsak härstammade. Det är inte uteslutet att ytterligare kuvert på detta sätt kommit ut på marknaden efter Hedins död. Alma Hedin gick bort sex år efter sin berömde bror.

Källor och litteratur

Almqvist, Rune,

Hedinland.

Del 1-6.

Nordisk Filateli jan./febr. 1993 – mars 1994.

Berg, Lasse & Holmqvist, Stig,

I Sven Hedins spår.

Stockholm 1993.

Gedin, Per I.,

Litteraturens örtagårdsmästare:

Karl Otto Bonnier och hans tid.

Stockholm 2003.

Hedin, Alma,

Min bror Sven: brev och minnen.

Stockholm 1926.

Hedin, Sven,

En färd genom Asien 1893-97, 1-2.

Stockholm 1898.

Hedin, Sven,

Asien: Tusen mil på okända vägar, 1-2.

Stockholm 1903.

Hedin, Sven,

Transhimalaya: upptäckter och

äventyr i Tibet, 1-3.

Stockholm 1909-1912.

Hedin, Sven,

Mitt liv som upptäcksresande, 1-5.

Stockholm 1930.

Holm, Nils F.,

Förteckning över Sven Hedins arkiv.

Stockholm 1975.

Holm, Nils F.,

Sven Hedins arkiv.

Arkiv, samhälle och forskning, nr. 16, 1974.

Kirk, Reg.,

British Maritime Postal history Volume 1.

The P&O Bombay & Australian Lines.

Dereham, Norfolk, 1981.

Minnesserien för Sven Hedins vetenskapliga expedition till nordöstliga provinserna i Kina 1927-1933.

Svensk Filatelistisk Tidskrift 1946, sid. 231.

Odelberg, Axel,

Äventyr på riktigt: berättelsen om upptäckaren Sven Hedin.

Stockholm 2008.

Selander, Sten,

Sven Hedin: en äventyrsberättelse.

Stockholm 1957.

Strandell, Nils,

De kinesiska Sven Hedin-märkena.

Svensk Filatelistisk Tidskrift 1934, sid. 93-94.

Strandell, Nils,

D:r Sven Hedins donation till Postmuseum.

Svensk Filatelistisk Tidskrift 1942, sid. 190-191.

Wennerholm, Eric,

Flit och flärd: minnen.

Stockholm 1971.

Wennerholm, Eric,

Sven Hedin: en biografi.

Stockholm 1978.

Sven Hedin's Journeys and Correspondence

Sven Hedin (1865-1952) has today been more or less forgotten. This is strange in view of the enormous success he once enjoyed, both as an explorer and as an author. For approx. 40 years, from the 1890s until the Second World War, he was probably the best known Swede in the world. During this period, he went on four long expeditions to previously unexplored areas in the interior of Asia and wrote approx. 60 books, as well as scientific reports. His books comprised almost 25,000 pages and were translated into a total of just over 20 different languages.

Sven Hedin was greatly honoured by the scientific world. Thus he was appointed honorary doctor of ten universities, among them both Oxford and Cambridge. He lectured to many scientific societies, most of which appointed him an honorary member.

After his return from the various expeditions, Hedin met emperors, kings and presidents. He was awarded Légion d'honneur and several other prestigious orders and he received awards from European, American and Asiatic geographical societies.

In 1940, Postmuseum received an imposing donation from Sven Hedin, i.e. several hundreds of envelopes which had contained letters to and from him during his many expeditions. Many were written by him and addressed to his father or his sister Alma. There were also letters to him from all over the world, in all from approx. 60 countries; these were on display at an exhibition at Postmuseum in 1942.

Early Years

Sven Anders Hedin was born in Stockholm on 19th February 1865. He grew up in a well-to-do family. His father, Ludvig Hedin (1826-1917), was the city architect in Stock-

holm and moved in circles close to the royal family. His mother's name was Anna, née Berlin.

Sven Hedin himself has related how his interest in exploring foreign countries was awakened when, at the age of 15, together with his parents, he saw the s/s Vega anchor near the Royal Palace in Stockholm after Adolf NordenSKIÖLD had sailed through the North-East Passage in 1880.

After his Higher School Certificate in 1885, Hedin was offered an opportunity by his headmaster to become the private tutor for a Swedish boy, Erhard Sandgren. The latter's father was an engineer at the Nobel Brothers' oil field in Baku. Hedin then started to study Russian, Azeri and Persian, which would be of great use to him in the future. Before he came back from Baku, he made a long journey to Persia and did not return to Sweden until August 1886.

There are not all that many letters preserved from the first 25 years. The donation to Postmuseum contained only five letters from this period.

The Second Journey to Persia

In connection with an Orientalist Congress in Stockholm in 1889, the eminent patron of the congress, King Oscar II, was awarded a Persian order. In April the following year, the King was going to reciprocate the award and sent a delegation of four people to Persia to hand over the Order of the Seraphim to the Shah, Nasr-ed-Din. Sven Hedin was appointed the delegation's interpreter.

Hedin went on his first expedition from the Shah's tented camp; he climbed the highest mountain in Persia, Demavend. This was an extinct volcano, 5,671 m above sea level.

There are few letters preserved from his

second long journey. In Postmuseum's collections, there is actually only one, namely a letter from Hedin's tutor, Ferdinand von Richthofen, Professor of Geography in Berlin.

The First Expedition 1893-1897

In October 1893, Sven Hedin started out on his own first expedition. From Stockholm, he went by boat to St. Petersburg, then by train to Orenburg, a Russian garrison town, north of the Caspian Sea and further.

From Tashkent, he journeyed with a caravan to Kashgar in westernmost China. His route there went via Pamir, the snow covered mountain plateau also called "the Roof of the World". During the journey, Hedin stopped to try to climb the Mustagata mountain, 7,546 m above sea level, but had to abandon the attempt at a height of 5,300 m.

In April 1895, Hedin tried to cross the Takla Makan Desert. This ended in disaster: several members of his caravan lost their lives and Hedin himself almost died from thirst.

The expedition ended at the beginning of March 1897. Hedin had then passed through Inner Mongolia by camel and arrived in Peking and the house of Russia's chargé d'affaires there, Alexander Pavloff.

Mail to/from the First Expedition

The first expedition's mail was normally sent to and from the town of Kashgar. Here, Hedin was on good terms with the Russian Consul General, Nikolaj Petrovskij. The latter spoke French and the addresses on the letters sent c/o him are written in both French and Russian. Most of these letters show that it was Hedin's father who had written the address in his powerful hand.

All letters preserved from this journey were registered. The reason was probably that they contained his replies to several people and Hedin wanted to be sure that the letters would reach them.

The Second Expedition 1899-1902

The starting point of the second expedition was Kashgar where Hedin arrived in the middle of August 1899. After just over two weeks in Kashgar, the caravan continued to the village of Lajlik on the shore of the Tarim river. There they built a raft which was designed in such a way that there was room on board for all the necessary equipment. After 1,500 km along the Jarkent and Tarim rivers, the expedition arrived at Jangi-köl, where Hedin established his winter quarters.

After the winter break, Hedin set out on a journey into the desert in March 1900. The purpose was to investigate the actual position of Lake Lop Nor, "the wandering lake". Because the Lop Desert is flat, the lake could move when its tributaries changed direction.

The following year, Hedin headed towards Tibet. On 5th August 1901, he and his companions were stopped by armed men approx. 200 km north-west of Lhasa. Hedin had to give up the idea of being the first European to reach Lhasa and returned to his base camp. After a few months, he arrived at the border town with India, Leh, the capital of the province of Ladak.

Hedin did not leave Leh until 5th April 1902 to travel back to Stockholm via Kashgar. He arrived in Stockholm on 27th June and was invited to the Royal Palace the same day. King Oscar II awarded him the Order of the Northern Star and he was raised to the nobility. This makes Sven Hedin the last Swede to have been ennobled.

Mail to/from the Second Expedition

There are comparatively few envelopes on the market, which have contained letters to or from Hedin from his second exhibition. This time, either Kashgar or Leh were the addresses for letters to Hedin and this was also where the letters from him were posted. Most of the letters from Hedin to his father were registered in the same way as on the previous expedition; and so were the

letters in the opposite direction.

From 1st January 1902, Sven Hedin travelled around India as a tourist, i.a. he visited Srinigar, Delhi, Agra, Calcutta, Bombay, Jaipur and Rawalpindi and then back to Leh. He wrote home from all these places.

The Third Expedition 1905-1909

Sven Hedin left Sweden on 16th October 1905. This time he travelled via Budapest, Constantinople and Teheran. In Persia, he explored the Great Salt Desert for a few months. He arrived in India in May, after passing through Quetta in present-day Pakistan on 15th May.

The goal for the journey was yet again Tibet. This time he intended to travel to Tibet from India, where the Viceroy had promised him support and assistance. He arrived at Simla on 22nd May 1906. Here he found out that the British Government would not permit him to travel to Tibet via India.

In spite of the ban, Hedin traversed parts of Tibet whilst suffering a lot of hardships during the winter storms, and he climbed high mountain passes. However, he was again stopped by the Tibetan authorities and escorted out of Tibet by soldiers at the beginning of May 1908. After a further four months, he was back in Simla on 15th September.

This time his return journey was by boat via Bombay to Japan. In Japan he was received as a hero and had to give long talks about his achievements. He arrived in Stockholm on 17th January 1909.

Mail to/from the Third Expedition

The letters preserved to and from the third expedition are mainly addressed to Quetta, Simla and Calcutta as well as to Leh in Ladak. However, there are also letters addressed to Tabriz and Teheran. As a rule, all these letters were registered. Most were sent by his father.

The same day Hedin returned to Simla

he sent a telegram home: his first letter was posted on 17th September 1908. His return journey was via Colombo, Singapore, Hong Kong and Shanghai to Yokohama. He sent letters or picture postcards from all these towns to his home in Stockholm.

The Last Expedition 1927-1935

This journey, which was to be Hedin's last expedition, was named "The Sino-Swedish Expedition". It started in May 1927 and did not end until February 1935, with two longish breaks. The expedition consisted of 27 Swedes, Germans and Chinese with scientific and technical backgrounds, as well as a large number of assistants with experience of caravans.

The expedition started in Peking. However, they were again stopped by troops on the border with China's westernmost province Xinjiang (formerly East Turkestan). But Hedin managed to negotiate permission for the expedition to continue to the provincial capital of Urumchi.

At the beginning of December, Hedin was ordered by the provincial governor to leave Xinjiang in May 1929 at the latest. He then travelled to Nanking, China's new capital when Chiang Kai-Shek conquered the country. Here he met the new leader on 8th March 1929 and was promised that he could maintain his expedition's camp in Urumchi for several years. In addition, he acquired permission to issue his own expedition stamps, which also became a reality in 1932.

During the period 1928-1933, Sven Hedin acted more as a manager and supervisor, usually from Peking. His researchers were split into eight working groups with 2-4 people in each. They carried out their research from many different geographic locations and reported to Hedin from these.

Mail to/from the Last Expedition

Most of the time, the centre for the last great expedition was the provincial capital of Urumchi. Most letters to and from the

members of the expedition were therefore posted there. During this period, mail for Sven Hedin was mostly addressed to Urumchi or to his office in Peking.

After New Year 1930, Hedin established his expedition headquarters in Peking. Here he stayed until November 1933, except for several additional journeys.

During the last expedition, there were many letters to Sven Hedin addressed to Stockholm. This is because Hedin was staying in Stockholm for three longish periods in 1928-1932.

The Hedin Stamps

On 3rd June 1932, the so-called Hedin stamps were issued. The issue comprised 25,000 sets, of which Hedin was allowed to keep 20,500. The rest was to be sent to the Universal Postal Union (500 sets), and also to be on sale at the post offices in the largest Chinese cities, Peking, Nanking, Canton, Hankau and Shanghai.

However, only 1,500 sets were sold in this way; the printers kept 500 sets and the Department of Transport and Communications not less than 2,000. But it was difficult for the public to purchase the stamps as they were issued without any prior announcement of the date of issue and, therefore, a large portion was acquired by post office employees. After only a month or so, the price had multiplied.

The values of the stamp sets were 1 (orange), 4 (olive green), 5 (violet) and 10 cents (blue). The stamps were only valid as postage during 1932. They were printed in 100-sheets on thick, white, smooth paper and had 14 perforations.

Sven Hedin was responsible for all printing costs. He also had to buy his share of the issue at the full face value. He arranged to sell the stamps for 5 dollars per set. Hedin himself was doing the marketing, i.a. by sending the stamps to a number of well-known people. One of them was President Roosevelt who sent a telegram thanking him for the gift and inviting him to the White House.

During the spring of 1933, Hedin sent a number of registered letters home, addressed to Alma Hedin, either written by hand or typed. Most have the whole set mounted on the envelope with three values at the top and one at the bottom to the right. The supplementary value, 30 cents, was usually placed on the back of the envelope but in some cases on the front. The typed envelopes have Hedin's signature on the back. Thus, Hedin was able to send these letters even though the stamps were not officially in use after 1932.

Postal Routes

During the first two expeditions, the mail from Sweden went to Kashgar via Russia, mostly by rail to Tashkent, thence by mail coach to Osch. From there, the mail was conveyed to Kashgar by messengers on horseback.

During the third great expedition, the mail was transported to India by rail to Brindisi in southern Italy and then by boat to Bombay or Calcutta, thence by rail. Most letters have an English language square postmark, e.g. "SEA P.O. A. SET". On the reverse of the envelopes, there are often arrival postmarks with the text "Viceroy's camp. P.O."

Judging by the postmarks, most of the letters had been transported on English mail boats. These boats sailed from London and passed through the Mediterranean and the Suez Canal. There were two routes, which both took 18 days to arrive at their destinations, Bombay or Calcutta. On the English mail boats, there were sorting teams that, at the time in question, came on board in Aden; until then the mail had not been sorted. There were no less than six sorting teams, with designation letters from A to F.

During the last expedition, the mail was sent both to Urumchi and Peking by the Trans-Siberian railway.